

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מכינות קדם-צבאיות

– מסמך עדכון –

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: יובל וורגן

אישור: הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

י"ח באדר ב' תשס"ח

25 במרס 2008

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חה"כ לימור לבנת, לקראת דיון בהצעת חוק המכירות הקדם-צבאיות, התשס"ח-2008.¹ במסמך עדכון והרחבה של המידע המפורט במסמך קודם של מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא זה, שהוכן לקראת דיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת לפני כשנה וחצי.²

ככלל, המכירות הקדם-צבאיות מיועדות לבנים ולבנות בני 17–21, בוגרי מערכת החינוך וצעירים עולים; החניכים מקבלים דחיית גיוס לצה"ל ומתחייבים להתגייס לשירות צבאי מלא בתום הלימודים במכינה. המכירות הוקמו כדי להכין את בני הנוער לשירות משמעותי בצה"ל ולעודד התנדבות ליחידות קרביות ולמסלולי פיקוד וקצונה.

כיום יש לתהליך ההכרה במכינה קדם-צבאית שלושה שלבים, ובאחרון שבהם רשאית מכינה קדם-צבאית – לאחר שהוכרה על-ידי משרד הביטחון – לפנות אל משרד החינוך בבקשה לקבל הכרה ותקצוב מטעמו. תקצוב זה נעשה על-פי מגבלות הסכום המוקצה למכירות הקדם-צבאיות בתקציבו השנתי של משרד החינוך, כפי שיפורט בהרחבה בפרק 4 במסמך.

יש לציין כי בהצעת החוק האמורה של חה"כ לבנת, שהונחה על שולחן הכנסת, מוצע לעגן בחוק הן הוראות להכרה במכירות קדם-צבאיות והן הוראות הנוגעות להשתתפות אוצר המדינה בתקציבן של המכירות הקדם-צבאיות המוכרות (באמצעות קביעת "סל לתלמיד" – סכום השתתפות המדינה בהחזקתו של תלמיד במכינה קדם-צבאית – והכפלתו במספר התלמידים בכל מכינה).

להלן יוצגו נתונים עדכניים על מספר המכירות הקדם-צבאיות ומספר החניכים בהן, נתונים על השירות הצבאי של חניכי המכירות, פירוט של תהליך ההכרה במכירות כיום ונתונים על תקצוב המכירות.³

עיקרי הממצאים המפורטים במסמך :

- בשנים האחרונות גדל בהתמדה מספר המכירות הקדם-צבאיות ומספר החניכים בהן. בשנת הלימודים הנוכחית פועלות 25 מכירות קדם-צבאיות מוכרות, ועוד 9 מכירות קדם-צבאיות מצויות בתקופת ניסיון כחלק מתהליך ההכרה (מכירות בהקמה). בתחילת שנה זו היו 1,603 חניכים במכירות המוכרות ועוד 197 חניכים במכירות בהקמה – סה"כ 1,800 חניכים.
- נתוני צה"ל מלמדים שבוגרי המכירות הקדם-צבאיות משרתים שירות משמעותי ותורם ביותר בצה"ל: שיעור המסיימים קורסי קצונה בקרב בוגרי המכירות הקדם-צבאיות גבוה פי שניים משיעורם בקרב שאר המתגייסים; שיעור הלוחמים (שאינם קצינים) בקרב בוגרי המכירות הקדם-צבאיות קרוב ל-50% (בקרב שאר המתגייסים – פחות מ-30%).
- תקצוב המכירות הקדם-צבאיות הוא באחריות משרד החינוך. ככלל, משרד הביטחון אינו מתקצב את המכירות בסכומי כסף, אך הוא תומך בהן באמצעות הקצאה מסוימת ולא קבועה של משאבים, למשל ימי הסעות ומשאבים הנוגעים להכנה לשירות הצבאי.

¹ הצעת חוק המכירות הקדם-צבאיות, התשס"ח-2008 (פ/3512/17), של חה"כ לימור לבנת.

² מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכירות קדם-צבאיות, כתב יובל וורגן, 31 ביולי 2006.

³ מסמך זה הוגש ב-25 במרס 2008 ועודכן ב-22 ביוני 2008.

□ בהתאם להחלטת ממשלה משנת 1999 בנושא המכינות הקדם-צבאיות, תקצוב החניכים במכינות מקביל לתקצוב החניכים בפנימיות, ומכונה "סל לאור"; הסכום הקבוע לסל זה כיום הוא 22,000 ש"ח לחניך לשנה.

□ בשנת התקציב הנוכחית (2008) מוקצה בסעיף המכינות הקדם-צבאיות, בבסיס תקציב משרד החינוך, סך של 12.9 מיליון ש"ח. תקציב זה נמוך ב-15% מהתקציב המקביל בשנת 2007, ב-37% מהתקציב המקביל בשנת 2006 וב-40% מהתקציב המקביל בשנת 2005.

עם זאת, משרד החינוך מסר בימים האחרונים כי הוא מתחייב להקצות את התקציב הדרוש להשלמת פעילות המכינות הקדם-צבאיות בשנת הלימודים תשס"ח וכן להקצות תקציב לפעילות מלאה של המכינות בשנת הלימודים תשס"ט, בכפוף למפתח התקצוב שנזכר לעיל.

□ זה שנים שתקציב המכינות הקדם-צבאיות שנקבע בבסיס התקציב אינו מאפשר מימון של כל חניכי המכינות. למשל, בשנת 2007 אפשר תקציב זה מימון של כ-700 חניכים בלבד. מימון חניכים נוספים על-ידי משרד החינוך מותנה בהעברות תקציביות במסגרת הסכמים קואליציוניים או במקורות אחרים. בשנים הקודמות אכן הושגו תוספות כאלה, והן אפשרו את המשך פעולת המכינות הקדם-צבאיות, אולם עקב הקיצוץ בתקציב המקורי בסעיף זה במשך השנים (ובמקביל העלייה במספר החניכים) הולך וגובר הקושי לממן פעולה זו.

□ עלותו של חניך במכינה קדם-צבאית היא כיום כ-45,000 ש"ח בשנה (עלות זו משתנה ממכינה למכינה), דהיינו תקצוב משרד החינוך מממן פחות ממחצית העלות השנתית של חניך במכינה קדם-צבאית.

1. נתונים כלליים⁴

המכינה הקדם-צבאית הראשונה, מכינת "בני דוד" התורנית ביישוב עלי, הוקמה בשנת 1987. בשנת 1998 הוקמה המכינה הקדם-צבאית הכללית (חילונית) הראשונה – מכינת "נחשון" ביישוב נילי. להלן פרטים על מספר המכינות הקדם-צבאיות ועל מספר החניכים הממוצע בהן, בשנים נבחרות עד שנת 2000 ובשנים 2003–2008:

מספר החניכים הכולל (ממוצע שנתי)	מספר המכינות הקדם-צבאיות המוכרות	
700	6	תשנ"ח (1997/8)
850	10	תשנ"ט (1998/9)
1,000	15	תש"ס (1999/2000)
1,170	18	תשס"ג (2002/3)
1,240	21	תשס"ד (2003/4)
1,325	21 + 2 מכינות בהקמה (תקופת ניסיון)	תשס"ה (2004/5)

⁴ יוחנן בן-יעקב, ממונה על מכינות קדם-צבאיות, מינהל כוח-אדם בכיר, תיאום ובקרה, משרד החינוך, מכתב, 13 במרס 2008.

מספר החניכים הכולל (ממוצע שנתי)	מספר המכינות הקדם-צבאיות המוכרות	
1,300	4 + 23 מכינות בהקמה	תשס"ו (2005/6)
1,515	6 + 25 מכינות בהקמה	תשס"ז (2006/7)
1,600 (צפי)	9 + 25 מכינות בהקמה	תשס"ח (2007/8)

יצוין כי לגבי 3 מ-9 המכינות בהקמה שנת הלימודים הנוכחית היא השנה הראשונה לתקופת הניסיון שלהן. לדברי מר יוחנן בן-יעקב, הממונה על מכינות קדם-צבאיות במינהל כוח-אדם בכיר, תיאום ובקרה במשרד החינוך, שתי מכינות בהקמה קיבלו לאחרונה הכרה כמכינות מן המניין, והכרה זו תיכנס לתוקפה בשנת הלימודים הבאה (תשס"ט). כמו כן, מר בן-יעקב מציין כי בשלב זה ידוע על מכינה קדם-צבאית חדשה נוספת אשר הוכרה כמכינה בהקמה, והיא עתידה לפעול בעיר עכו בשנת הלימודים תשס"ט. עוד ידוע על פניות בנושא זה העומדות על הפרק, ובהן פנייה להקמת מכינה קדם-צבאית לבני העדה הדרוזית.

על-פי רוב, מספר החניכים הממוצע לשנה נמוך ממספר החניכים בתחילת שנת הלימודים. הסיבה לכך היא שבשנה ב' התלמידים מסיימים את לימודיהם אחרי כמה חודשים בלבד: צה"ל מאפשר למסיימי שנה א' של המכינות דחייה נוספת של הגיוס מחודש אוגוסט לחודש מרס בשנה שלאחר מכן, וחניכים אלה יכולים להמשיך בלימודיהם במכינה עוד כחצי שנה, עד לגיוסם. למשל, בתחילת שנת הלימודים תשס"ז היו 1,611 חניכים במכינות המוכרות ועוד 177 חניכים במכינות בהקמה – סה"כ 1,788 חניכים, ומהם 458 תלמידים בשנה ב' של המכינה, שלמדו עד חודש מרס באותה שנה. **בתחילת שנת הלימודים הנוכחית (תשס"ח) היו 1,603 חניכים במכינות המוכרות ועוד 197 חניכים במכינות בהקמה – סה"כ 1,800 חניכים, ומהם 359 תלמידים בשנה ב', שלמדו עד חודש מרס בשנה זו.**

מתוך 34 המכינות המוכרות והמכינות בהקמה הפועלות בשנת הלימודים הזאת, 17 מכינות מוגדרות "תורניות" (16 מכינות לבנים ומכינה אחת לבנות – מכינת "צהל"י) ו-17 מכינות מוגדרות "כלליות" (מכינה אחת לבנים בלבד ו-16 מכינות מעורבות – שעל-פי רוב שיעור הבנות בהן גבוה משיעור הבנים). על-פי נתוני משרד החינוך, בעשור האחרון חל גידול במספר המכינות, בייחוד במספר המכינות הכלליות – מ-5 מכינות כלליות בשנת תש"ס ל-17 מכינות כלליות בשנת תשס"ח, כאמור. עוד עולה מנתוני משרד החינוך כי בשנים האחרונות בולטת יוזמה להקים מכינות קדם-צבאיות תורניות חדשות, המיועדות לתלמידים מיישובי הפריפריה (אשר עד כה לא השתלבו בהיקף נרחב במכינות הוותיקות).

1.1 מכסת חניכי המכינות הקדם-צבאיות

משרד הביטחון מאשר מדי שנה בשנה את מכסת החניכים הזכאים לדחיית גיוס. בעקבותיה נקבעת מכסה לכל מכינה קדם-צבאית, לפי החלטת האגף הביטחוני-חברתי במשרד.

להלן פירוט מכסת חניכי המכינות הקדם-צבאיות שהקצה בפועל משרד הביטחון בשנים 2003–2007:⁵

⁵ סא"ל גלית אברגיל, מזכירת הפיקוד העליון, לשכת הרמטכ"ל, צה"ל, מכתבים, 18 במרס 2008 ו-1 ביוני 2008; התקבלו באמצעות עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון.

<u>שנה</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>
מכסת בנים	769	844	898	944	1,067
מכסת בנות	183	175	206	283	320
סה"כ מכסה	952	1,019	1,104	1,227	1,387

הנתונים שלעיל מצביעים על עלייה מתמדת במכסת חניכי המכינות הקדם-צבאיות שצה"ל מקצה בכל שנה, והם מתיישבים עם דבריהם של נציגי צה"ל בישיבה קודמת שנערכה בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, שלפיהם הצבא רואה חשיבות בפעילות המכינות הקדם-צבאיות ומפיק ממנה תועלת רבה. עם זאת, מנתונים שהוצגו בפני הוועדה באותה ישיבה עלה כי המכסות שהקצה הצבא לא נוצלו במלואן וכי קרוב ל-20% מהמכסות למכינות הקדם-צבאית "הוחזרו" למעשה לצה"ל (אף ששיעור המתגייסים לצה"ל בקרב בוגרי המכינות הוא קרוב ל-100%). יו"ר הוועדה, חה"כ הרב מיכאל מלכיאור, ציין בעניין זה כי על מנת לנצל את המכסות הגדלות שצה"ל מקצה למכינות הקדם-צבאיות יש צורך להגדיל בהתאמה את תקצובן של המכינות.⁶

2. נתונים על השירות הצבאי של חניכי המכינות הקדם-צבאיות⁷

להלן נתונים עדכניים על השירות הצבאי של חניכי המכינות הקדם-צבאיות לאחר סיום לימודיהם במכינה:⁸

- שיעור המסיימים קורסי קצונה בקרב בוגרי המכינות הקדם-צבאיות גבוה פי שניים (ויותר) משיעורם בקרב שאר המתגייסים; גם שיעור המסיימים קורסי פיקוד זוטרי בקרב בוגרי המכינות גבוה בהרבה משיעורם בקרב שאר המתגייסים.

מיצוי* לקצונה				אוכלוסייה (גברים בלבד)
2007	2006	2005	2004	
9.9%	9.8%	10.1%	11.3%	כלל צה"ל (לא כולל חניכי המכינות)
23.2%	23.2%	20.5%	23.1%	חניכי מכינות קדם-צבאיות

* "מיצוי" – סיום הכשרה צבאית, כגון קורס קצינים וקורס מפקדים, או סיום מסלול להכשרת לוחמים.

⁶ פרוטוקול מספר 48 משיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, 1 באוגוסט 2006.

⁷ משרד הביטחון – האגף הביטחוני-חברתי, דפי מידע בנושא "מכינות קדם-צבאיות", הוגשו לוועדת החינוך של הכנסת ב-1 באוגוסט 2006; הנתונים הם על שיעורי הקצינים, המפקדים הזוטרים והלוחמים בכלל החיילים המשוחררים בשנים 2004–2005.

על-פי דפי המידע של האגף הביטחוני-חברתי, הירידה בשיעור המיצוי לפיקוד ולקצונה בשנת 2005 נובעת מירידה כוללת בהקצאות לקורסי פיקוד בצה"ל.

⁸ סא"ל גלית אברגיל, מזכירת הפיקוד העליון, לשכת הרמטכ"ל, צה"ל, מכתב, 1 ביוני 2008; התקבל באמצעות עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, ב-2 ביוני 2008.

מיצוי* לפיקוד זוטר				אוכלוסייה (גברים בלבד)
2007	2006	2005	2004	
36.0%	35.7%	29.9%	34.3%	כלל צה"ל (לא כולל חניכי המכינות)
61.2%	59.1%	48.7%	64.5%	חניכי מכינות קדם-צבאיות

* "מיצוי" – סיום הכשרה צבאית, כגון קורס קצינים וקורס מפקדים, או סיום מסלול להכשרת לוחמים.

- שיעור הלוחמים (שאינם קצינים) בקרב בוגרי המכינות הקדם-צבאיות הוא קרוב ל-50%, ואילו שיעור הלוחמים (שאינם קצינים) בקרב שאר המתגייסים הוא פחות מ-30%.

מיצוי לחימה		אוכלוסייה (גברים בלבד)
2005	2004	
26.0%	25.3%	כלל צה"ל (לא כולל חניכי המכינות)
49.3%	48.2%	חניכי מכינות קדם-צבאיות

3. ההכרה במכינות קדם-צבאיות

להליך ההכרה במכינה קדם-צבאית יש שלושה שלבים:

- פניית היזם המבקש להקים מכינה קדם-צבאית אל **משרד הביטחון**. ועדה במשרד זה, שחבר בה גם נציג משרד החינוך, דנה בבקשה וקובעת אם יוענק למוסד מעמד של מכינה בהקמה. אם נמצא שהיוזמה מתאימה, נקבעת למכינה תקופת ניסיון של שנתיים עד שלוש שנים, והחניכים בה מקבלים דחיית גיוס לצה"ל (כמו חניכי מכינות קדם-צבאיות מוכרות).
- לקראת סיומן של שתי שנות ניסיון דנה הוועדה מטעם **משרד הביטחון** בהכרה במכינה כמכינה קדם-צבאית קיימת.
- מכינה קדם-צבאית שקיבלה הכרה מטעם משרד הביטחון, כאמור בסעיף ב', זכאית לפנות ל**משרד החינוך** ולבקש הכרה ותקצוב מטעמו. ועדה מיוחדת במשרד החינוך, שחבר בה נציג משרד הביטחון, קובעת אם תינתן הכרה זו.

לדברי מר בן-יעקב, כל יוזמה להקמת מכינה קדם-צבאית העומדת בכללים שקבעו משרדי הממשלה הנוגעים בדבר נדונה בוועדות המתאימות, ואם נמצא שהיא ראויה – המכינה מקבלת הכרה. בעשר השנים האחרונות נדחו ארבע בקשות להקמת מכינות קדם-צבאיות – שתיים בשלב הדיונים במשרד הביטחון ושתיים בשלב הדיונים במשרד החינוך. לדבריו, לאחר בחינה מעמיקה של המשרד נמצאו בקשות אלו בלתי ראויות.

4. תקצוב המכילות הקדם-צבאיות

תקצוב המכילות הקדם-צבאיות הוא באחריות משרד החינוך. ככלל, משרד הביטחון אינו מתקצב את המכילות בסכומי כסף, אך הוא תומך בהן באמצעות הקצאה מסוימת ולא קבועה של משאבים, כגון ימי הסעות ומשאבים הנוגעים להכנה לשירות הצבאי (למשל מדריכי כושר קרבי). נוסף על כך, בעקבות יוזמה של האגף הביטחוני-חברתי במשרד הביטחון יש כיום מהלך שבו מוגדרת יחידה צבאית מאמצת לכל מכינה קדם-צבאית (להרחבה בנושא של אימוץ מכילות על-ידי יחידות צה"ל ראו סעיף 4.4).

4.1. שיטת התקצוב

עד שנת 1999 תוקצבו המכילות הקדם-צבאיות באמצעות תמיכות. בשנת 1999 התקבלה החלטת ממשלה⁹ שלפיה תקצוב החניכים במכילות הקדם-צבאיות יהיה דומה לתקצוב החניכים בפנימיות "עליית הנוער"; תקצוב זה מכונה "סל לאור", וכיום הסכום הקבוע לסל הוא כ-22,000 ש"ח לחניך לשנה. ועדה במשרד החינוך, שהיו חברים בה חשב המשרד, ראש אגף התקציבים של המשרד, היועצת המשפטית ונציג המנכ"ל, קבעה את אופן הקצאת התקציב למכילות הקדם-צבאיות, לפי שיטת התקצוב שנקבעה בהחלטת הממשלה.

משרד החינוך אינו מתקצב חניכים במכילות בהקמה (כלומר בשנות הניסיון).

לפני כשנתיים יזם משרד המשפטים בחינה מחודשת של סוגיית תקצוב המכילות הקדם-צבאיות. על הפרק עמדה השאלה אם הדרך החוקית הראויה להעברת כספים למכילות הקדם-צבאיות היא התקצוב הישיר הנהוג או תמיכות, כפי שהיה נהוג בעבר וכפי שנהוג כיום במוסדות ציבור בעלי מאפייני פעילות דומים (כגון ישיבות הסדר). לדברי מר בן-יעקב, בימים האחרונים הגיעו משרד החינוך ומשרד המשפטים לסיכום סופי בעניין זה, ולפיו שיטת התקצוב הנוכחית נותרת על כנה.

4.2. תקציב משרד החינוך בסעיף המכילות הקדם-צבאיות ועלותו של חניך

בשנת התקציב הנוכחית (2008) מוקצה בסעיף המכילות הקדם-צבאיות, בבסיס תקציב משרד החינוך, סך של 12.9 מיליון ש"ח. תקציב זה נמוך ב-15% מהתקציב המקביל בשנת 2007, ב-37% מהתקציב המקביל בשנת 2006 וב-40% מהתקציב המקביל בשנת 2005.

יצוין כי על-פי שיטת התקצוב שזכרה לעיל, תקציב המכילות הקדם-צבאיות שנקבע בבסיס התקציב אינו מאפשר מימון של כל חניכי המכילות. למשל, בשנת 2007 אפשר תקציב זה מימון של כ-700 חניכים בלבד. מימון חניכים נוספים, בתקצוב משרד החינוך, מותנה בהעברות תקציביות במסגרת הסכמים קואליציוניים או במקורות אחרים. בשנים הקודמות אכן הושגו תוספות, והן אפשרו את המשך פעולת המכילות הקדם-צבאיות, אולם עקב הקיצוץ בתקציב המקורי בסעיף זה במשך השנים גובר הקושי לממן פעולה זו.

להלן פירוט נתוני התקציב בסעיף המכילות הקדם-צבאיות בתקציב משרד החינוך, בשנים 2001–2008 (באלפי ש"ח):

⁹ החלטה מס' 5004 של הממשלה, 25 באפריל 2004.

שנה	תקציב מקורי	תוספות במהלך השנה	מקור התוספות	קיצוצים במהלך השנה	תקציב לאחר שינויים (תקציב מאושר)	סה"כ תשלומים (ביצוע התקציב)
2001	17,619	1,200	משרד החינוך	-367	18,452	18,419
2002	22,249	100	משרד החינוך		22,349	20,057
2003	21,860	2,115	אוצר – מפד"ל		23,975	26,351
2004	21,641	3,036	אוצר – מפד"ל		24,677	24,671
2005	21,581	2,630	אוצר – איחוד לאומי-מפד"ל	-645	27,566	27,521
		4,000	משרד החינוך			
2006	20,631	4,000	אוצר – איחוד לאומי-מפד"ל	-3,507	25,124	25,138
		4,000	משרד החינוך			
2007	15,300	3,000	משרד הביטחון		29,300	28,392
		5,000	משרד החינוך			
		6,000	אוצר – איחוד לאומי-מפד"ל			
***2008	12,924					

כפי שניתן לראות בטבלה, בשנת התקציב 2007 ניתנה תוספת של 3 מיליוני ש"ח למימון המכינות הקדם-צבאיות מתקציב משרד הביטחון. לדברי מר יוחנן בן-יעקב, תוספת זו ניתנה לאחר שורה ארוכה של דיונים מיוחדים, ומשרד הביטחון הבהיר כי מדובר בתוספת חד-פעמית חריגה, אשר לא תינתן בעתיד. להרחבה נוספת בעניין תקצוב משרד הביטחון ראו סעיף 4.3.

*** אשר לשנת 2008 (ולתקציב המיועד להשלמת שנת הלימודים הנוכחית ולשנת הלימודים הבאה), משרד החינוך מסר בימים האחרונים כי הוא מתחייב להקצות את התקציב הדרוש להשלמת פעילות המכינות הקדם-צבאיות בשנת הלימודים תשס"ח וכן להקצות תקציב לפעילות מלאה של המכינות בשנת הלימודים תשס"ט, בכפוף לשיטת התקצוב שפורטה לעיל.¹⁰

יצוין כי, בהחלטת הממשלה האמורה משנת 1999 נקבע כי תקצוב המכינות הקדם-צבאיות יעודכן מדי שנה בשנה, עד לתקרת גידול של 15%, לפי הגידול במספר החניכים, ובלבד שיאושרו המכסות לדחיית גיוס בצה"ל. על-פי ההחלטה, אם יאשר צה"ל מכסות מעבר לגידול של 15% – יוחזר הנושא לדין בממשלה.

¹⁰ יוחנן בן-יעקב, ממונה על מכינות קדם-צבאיות, מינהל כוח-אדם בכיר, תיאום ובקרה, משרד החינוך, דואר אלקטרוני, 12 ביוני 2008.

עלותו של חניך במכינה קדם-צבאית היא כיום כ-45,000 ש"ח בשנה (עלות זו משתנה ממכינה למכינה).¹¹ מכך נובע כי תקצוב משרד החינוך מממן פחות ממחצית העלות השנתית של חניך במכינה קדם-צבאית. תקצוב המשרד מממן את השהות בתנאי פנימייה במכינה, אך לא את העלות המלאה של הצוות החינוכי, של איש צוות או מדריך מיומן בעבור כל 15 חניכים (כפי שנקבע בכללי המכינות), של הפעילויות הרבות המתקיימות מחוץ לשטח המכינה ועוד.

שכר הלימוד הנגבה מחניכים במכינות קדם-צבאיות הוא 500–1,300 ש"ח לחניך לחודש (דהיינו 5,000–13,000 ש"ח לחניך בשנה, בהתחשב בכך ששנת הלימודים במכינה היא 10 חודשים). להערכת מר בן-יעקב, היקף הגבייה בפועל הוא כ-60% בלבד, וגם החניכים שאינם יכולים לשלם את שכר הלימוד מתקבלים ולומדים במכינות.

נוסף על תקצוב משרד החינוך ותשלום שכר לימוד על-ידי הורי החניכים, יש גופים התומכים במכינות קדם-צבאיות. שני הגופים העיקריים הם קרן "אבי-חי" והפדרציה היהודית של ניו-יורק (UJA). תמיכתם של גופים אלה במכינות הקדם-צבאיות התרחבה מאוד בשנים האחרונות: קרן "אבי-חי" תומכת כיום ב-17 מכינות קדם-צבאיות בסכום של כ-650,000 דולר בשנה.¹² הפדרציה היהודית של ניו-יורק תומכת כיום ב-9 מכינות קדם-צבאיות בסכום של כ-363,000 דולר בשנה.¹³ לפיכך, **סכום התמיכה של שני הגופים האמורים במכינות הקדם-צבאיות הוא כיום כ-1 מיליון דולר בשנה (לעומת 750,000 דולר בשנת 2006).**

4.3. ההצעה לתקצוב המכינות על-ידי משרד הביטחון

כאמור, כיום משרד הביטחון אינו מתקצב את המכינות בסכומי כסף, אך הוא תומך בהן באמצעות הקצאה מסוימת ולא קבועה של משאבים. בדיון קודם שנערך בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת בנושא המכינות הקדם-צבאיות העריכו נציגי משרד הביטחון כי שוויין הכספי של התמיכות הניתנות על-ידי המשרד הוא כ-300,000–500,000 ש"ח בשנה. באותו דיון העלו כמה מחברי הוועדה שאלות על האפשרות לתקצב את המכינות הקדם-צבאיות באופן ישיר מתקציב משרד הביטחון, אולם לא ניתן על כך מענה ברור.¹⁴

בתשובה על פנייה עדכנית של מרכז המחקר והמידע של הכנסת אל משרד הביטחון בנושא זה, מציין מר יוס אלדר, מרכז פעילות המכינות הקדם-צבאיות באגף הביטחוני-חברתי במשרד הביטחון, כי לשיטתו, מאחר שהמכינות הקדם-צבאיות עוסקות בהכנת החניכים לשירות צבאי, ראוי שתקצובן יעשה בידי משרד הביטחון (שנושא השירות הצבאי הוא באחריותו). מר אלדר מציין עוד כי לבקשת סגן שר הביטחון הועבר לו לפני כשלושה חודשים מזכר, ובו חוות דעת מנומקת בנושא זה.¹⁵

¹¹ יוחנן בן-יעקב, ממונה על מכינות קדם-צבאיות, מינהל כוח-אדם בכיר, תיאום ובקרה, משרד החינוך, מכתב, 13 במרס 2008.

¹² מרים ורשביאק, קרן "אבי-חי", שיחת טלפון, 25 במרס 2008.

¹³ אילן הלפרין, מנהל תוכניות בכיר, הפדרציה היהודית של ניו-יורק, דואר אלקטרוני, 2 באפריל 2008. יצוין כי הפדרציה היהודית של ניו-יורק יזמה את עריכתו של מחקר מקיף בנושא המכינות הקדם-צבאיות: "המכינות והתוכניות הקדם-צבאיות לקידום האחדות בישראל – מחקר הערכה"; המחקר נערך על-ידי מכון "מתווה" ופורסם במרס 2006, ובעקבותיו אף נערכו ימי עיון בנושא זה.

¹⁴ פרוטוקול מספר 48 משיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, 1 באוגוסט 2006.

¹⁵ יוס אלדר, מרכז פעילות המכינות הקדם-צבאיות, האגף הביטחוני-חברתי, משרד הביטחון, שיחת טלפון, 16 במרס 2008.

עם זאת, מר יוחנן בן-יעקב, הממונה על מכינות קדם-צבאיות במשרד החינוך, מדגיש כי ראשי משרד הביטחון הבהירו בכל דיון קודם בנושא שאפשרות תקצובן של המכינות הקדם-צבאיות על-ידי משרד הביטחון אינה עומדת על הפרק. לדברי מר בן-יעקב, ההסבר שנתנו ראשי משרד הביטחון לכך היה כי כעיקרון המשרד אינו מתקצב מסגרות המיועדות למלש"בים (מועמדים לשירות ביטחון) טרם גיוסם לשירות צבאי.

4.4. אימוץ מכינות קדם-צבאיות על-ידי יחידות צה"ל

האגף הביטחוני-חברתי במשרד הביטחון מוביל לאחרונה מהלך של אימוץ מכינות קדם-צבאיות על-ידי יחידות צה"ל, אשר מטרתו לחזק את הזיקה בין צה"ל למכינות באמצעות קיום קשר רצוף בין חטיבה מבצעית סדירה בצבא (בחיל הרגלים, בחיל השריון, בחיל התותחנים ובחיל ההנדסה) ובין מכינה קדם-צבאית.¹⁶

במסגרת הקשר הזה חיילי החטיבה מעבירים "סדנאות שטח" ואימוני כושר קרבי לחניכי המכינה ומקיימים סדנאות מנהיגות במכינה. תלמידי המכינה מבקרים ביחידה המאמצת ובאתרים ביטחוניים נוספים, ומתקיימים מפגשים עם גורמים ממפקדת זרוע היבשה של צה"ל. פעולות אלו ממומנות על-ידי משרד הביטחון וניתן לראות בכך תרומה מסוימת נוספת של המשרד למימון המכינות.

לדברי מר יוס אלדר נוצר קשר בין כל המכינות הקדם-צבאיות ובין היחידות המאמצות, וחלק גדול מהמכינות כבר ביצעו את הפעולות שפורטו לעיל בשיתוף היחידות הצבאיות. מר אלדר מציין כי כבר עתה הפעילות הוכיחה עצמה כמועילה הן לחניכי המכינות והן ליחידות צה"ל (למשל, חיל השריון רשם הצלחה במשיכתם של חניכי מכינות רבים לשרת בחיל).¹⁷ בצד זאת, בתשובה על פנייתנו שנתקבלה מצה"ל נכתב כי טרם ניתן לקבוע מהי השפעתו של אימוץ המכינות על-ידי יחידות צה"ל, היות שפעילות זו עדיין בשלביה הראשוניים.¹⁸

5. דיונים קודמים בכנסת בנושא זה

כאמור, באוגוסט 2006 נערך בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת דיון בנושא המכינות הקדם-צבאיות. להלן החלטות הוועדה שהתקבלו בדיון זה:

1. הוועדה משבחת את המכינות הקדם-צבאיות. הוועדה מחזקת את החלטת הממשלה, שקבעה גידול של 15%, מדי שנה בשנה, במספר תלמידי המכינות הקדם צבאיות. אלה תורמות לחברה, לצבא, לביטחון ולפיתוח האישי של החניכים.
2. הוועדה קוראת להבטיח את תקציב המכינות במלואו בבסיס תקציבם של משרד החינוך ומשרד הביטחון. על התקציב להינתן על-פי מספר התלמידים.

¹⁶ יוס אלדר, מרכז פעילות המכינות הקדם-צבאיות, האגף הביטחוני-חברתי, משרד הביטחון, מכתב, 19 במרס 2008.

¹⁷ שם.

¹⁸ סא"ל גלית אברג'יל, מזכירת הפיקוד העליון, לשכת הרמטכ"ל, צה"ל, מכתב, 18 במרס 2008; התקבל באמצעות עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, ב-20 במרס 2008.

3. הוועדה קוראת להשוות את התמיכה הכספית במכינות הקדם-צבאיות לתמיכה הכספית הניתנת לבחורים הלומדים בישיבות. אלה ואלה לומדים תורה ואין להפלות ביניהם.
4. הוועדה קוראת למשרד הביטחון לשקול תמיכה בחניכי המכינות הקדם-צבאיות בדומה לתמיכה הניתנת לחניכי ישיבות ההסדר.
5. הוועדה קוראת למשרד הבריאות ולמשרד התחבורה להשוות את תנאי חניכי המכינות הקדם-צבאיות לתנאי חניכי השירות הלאומי (תשלום ביטוח בריאות ונסיעות חינם באוטובוסים).
6. הוועדה קוראת שלא לשנות את אופן תקצוב המכינות הקדם-צבאיות – העברה לתקציב תמיכות עלולה להרוס את המפעל.

נוסף על כך, בינואר 2008 הגישה חה"כ שלי יחימוביץ שאילתא לשרת החינוך בנושא תקציב המכינות הקדם-צבאיות. להלן פירוט התשובות על שאילתא זו, כפי שהתקבלו מן השרה ב-6 בפברואר 2008:¹⁹

- בתשובה על השאלה מדוע קוצץ תקציב המכינות הקדם-צבאיות ציינה שרת החינוך כי תקציב המכינות קוצץ, כיתר הסעיפים בתקציב משרד החינוך, על-פי החלטת הממשלה. עם זאת, לדברי השרה, משרד החינוך הסיט תקציבים ממקורותיו כדי שלא לפגוע במפעל המכינות וכן נוספו תקציבים למכינות בגין הסכמים מפלגתיים, כפי שהיה נהוג בשנים קודמות.
- בתשובה על השאלה אם יש כוונה להגדיל את תקציב המכינות באמצעות מקורות משרד החינוך ציינה השרה כי הנושא נמצא בבדיקת הדרג המקצועי במשרד.
- בתשובה על השאלה מהי עמדת משרד החינוך כלפי פעילות המכינות הקדם-צבאיות ציינה השרה כי משרד החינוך רואה ערך רב וחשיבות יתרה במפעל המכינות הקדם-צבאיות. עוד ציינה השרה כי משרד החינוך מברך על הגידול הניכר במספר החניכים בכלל המכינות, על הגידול במספר המכינות הכלליות ובייחוד על פתיחתן של מכינות קדם-צבאיות לבני נוער מהפריפריה.

---

¹⁹ שאילתא ישירה מס' 771 של חה"כ שלי יחימוביץ לשרת החינוך, הוגשה ב-16 בינואר 2008; תשובת שרת החינוך חה"כ יולי תמיר על שאילתא ישירה מס' 771, נמסרה ב-6 בפברואר 2008.